

רב ספרא הוציא את היין בשוגג (תוס', בת' שני), לא ששכח את המשנה, אלא שכח שהיין הוא של שביעית (ש"ת רבי עקיבא יוסף יו"ד ב, שט). ויש סובר, שהוצאת פירות לחו"ל לסחורה מותרת, ולכן הוציאם (תוס' בשם ריב"א, בת' ראשון). ואף שסחורה אסורה בפירות שביעית, אך בכמות מועטה מותר [ולכן דקדקה הגמ' ואמרה שהוציא רק 'גרבא דחמרא'] (בית אדם, בשערי צדק שער משפטי הארץ, יא, ה; פאת השלחן כד, [יח] נו). ויש שסובר להיפך, שאסור להוציאם לסחורה, ורב ספרא הוציאם לצורכו (חזו"א שביעית יג, ד, המוכיח שיש לגרוס כן בדברי הריב"א). ויש מצדד, שאיסור הוצאת פירות שביעית לחו"ל הוא רק לדעת רשב"א שחובה לבערם במקומם, אך לדעת תנא קמא שאין צורך לבערם במקומם אין איסור להוציאם, ורב ספרא סבר כמותו (פאת השלחן שם, יח).

■ להלכה, יש שכתב שאסור להוציא פירות שביעית לחו"ל לסחורה אפילו בכמות מועטה, ומותר רק לצורכו, ויש שכתב שאף לצורכו אסור להוציא, מלבד מה שצריך לצידה לדרך (ידן אמונה שם, צה-צו, וראה ציה"ל שם קעט).

פְּרָחָהּ דְּפִימְבְּרִיתָא וְכוּ', שהיה מדקדק בשמועתו לדעת ממי קיבלה, וכשהסתפק על מימרא אם רבי יהודה נשיאה [נכדו של רבין] אמרה או רבי יהודה, דקדק ואמרה בשם 'רבי' יהודה, תואר הראוי על שניהם, ולא 'רב' יהודה תואר שאינו של כבוד על רבי יהודה הנשיא (רש"י כאן, ע"פ מהרש"ל, וראה שם ובמסורת הש"ס, שבברכות לג, ב הביא רש"י ביאור זה בשם 'יש פותרים', ודחה פירוש זה). או הכוונה, שהיה מדקדק ואומר בלשון רבו 'טטיו כפול', ולא 'איצטבא' כלשון המשנה (רש"י שם; תוס' ביצה יא, ב ד"ה אמר).

קָרִי עֲלֵיהּ רַב יוֹסֵף עֲמִי בְּעֵצוֹ יִשְׁאֵל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ פֶּלַח הַמִּיקָל לוֹ מִגִּיד לוֹ. וממה שהקפיד רב יוסף על רב ספרא במה שהיקל, ראה שחובת ביעור היא דאורייתא [וכדעת הרמב"ם (שמיטה ויובל ז, א, ע"פ מנחת חינוך מצוה שכט אות ז. וראה רמב"ן ויקרא כה, ה)], שאילו היא מדרבנן והכתוב אסמכתא בעלמא, מדוע הקפיד עליו, הלא 'ספק דרבנן לקולא' (צל"ח, וראה פני יהושע).

הַנִּחִית לְפִירָא - פרי שנגמר אסור להפסידו (רש"י), ואסור לתולשו, כי אם היה נשאר על העץ היה בכך תוספת שבח לפרי, אך כל זה כשלא נגמר גידולו לגמרי, אבל אם נגמר לגמרי, אין הפסד בתלישתו מן העץ ומותר לתולשו (הערוך הגר"ש אלישיב).

סְמָדָר - משנפלו פרחי הגפן ונראית צורת הענבים (רש"י כאן ובברכות לו, ב). ויש סוברים, ש'סמדר' הוא הפרח שממנו יוצא הבוסר, ולדעתם בבוסר עצמו הן תנא קמא והן רבי יוסי מודים שהוא נחשב פרי (רמב"ם בפי' המשנה ערלה א, ז; רע"ב שם).

אֵין קוֹצֵצִין אֶת הָאֵילָנוֹת בְּשִׁבְעִית, כִּדִּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּעֲצִים, מִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹאכֹלָה' - וְלֹא לְהַפְסֵד (רש"י; ר"ש ריב"מ ורא"ש שביעית ד, י; רמב"ם שמיטה ויובל ה, יז). ויש שפירשו, שאסור מפני שהוא גוזל בכך את הרבים מהפירות שבאילן (רמב"ם בפי' המשנה שם), ומה שאמרה הגמ' לעיל 'לאכלה אמר רחמנא ולא להפסד', כוונתה שכמו שמצינו איסור להפסיד, כך אסור לגזול מן העניים (הערוך הגר"ש אלישיב, וכדעת הרע"ב שהגזל וההפסד הם שני איסורים שונים. והתוס' יו"ט שם כתב, שהגזל הוא טעם לאיסור ההפסד, וראה חזו"א דרעים יט, כז).

אוֹכְלִין עַל שֵׁל בֵּין הַפִּיפִין, וְאֵין אוֹכְלִין עַל שְׁבִין הַשִּׁצִּין, וְנִחְלְקוּ תֵּנָא קָמָא וְרִשְׁבִּי"ג הָאֵם פְּרִי שֶׁהוּא מְנוּעַ מֵאֲכִילָתוֹ מִחֻמַּת דְּבַר צַדִּי כְּקוֹצִים, נִחְשָׁב 'כֹּלָה' אוֹ לֹא (נְתִיב בֵּינָה שְׁבִיעִית, יג, וְרֵאָה רַבְּנָא חֲנַנְלָא, וְדַרְךְ אֲמוּנָה שְׁמִיטָה וְיֻבֵּל ז, ב בִּבְיָה"ל ד"ה כ"ז שֶׁהָתָנִים).

וְעֵבֶר הִירְדָן, הוא הצד המזרחי של עבר הירדן, שהיתה ארץ סיחון ועוג נחלת בני גד ובני ראובן (תוס' יבמות טז, א ד"ה עמון; ר"ש שביעית ט, ב). ויש סוברים, שהוא בתוך ארץ ישראל, הצד המערבי של עבר הירדן, בין יהודה לגליל (רמב"ם בפי' המשנה שם, ובהל' שמיטה ויובל ז, ט; רא"ש בפי' המשנה שם).

וְלִמָּה אָמְרוּ שֶׁלֹּשׁ אֲרָצוֹת לְבִיעוֹר, שִׁיְהִיו אוֹכְלִין בְּכָל אַחַת וְאַחַת עַד שִׁיְכַלָּה הָאֲחֵרוֹן שָׁבָה - המשנה שואלת, שכיון שבמשנה הקודמת חילקנו כל ארץ מהשלשה לשלשה מקומות [עליון, תחתון ועמק], אם כן למה אמרו 'שלש ארצות לביעור' ולא 'תשע ארצות לביעור', ומתרתצ 'שיהיו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה' - שעל אף שכל ארץ חלוקה בזמן כילוי הפירות לשלשה מקומות, נחשבים הם כולם לארץ אחת, ואוכל בכל אחד מהמקומות שבאותה ארץ עד שיכלה הפירות במקום המאוחר שבה (רש"י; מאיר; רמב"ם בפי' המשנה שם). ויש סוברים, שאכן הארצות חלוקות לתשעה, ושאלת המשנה 'ולמה אמרו שלש ארצות לביעור' היא למה חילקה המשנה כל ארץ וארץ לשלשה, ומתרתצ 'שיהיו אוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה' - ללמדנו את הדין הזה עצמו, שכל ארץ חלוקה לשלשה, ולכל אחד מהם זמן ביעור אחר (ע"פ תוס', ור"ש ומלאכת שלמה שם). ■ להלכה, שלש ארצות בלבד לביעור (כדעה ראשונה) (רמב"ם שמיטה ויובל ז, ט-י).

פֶּלַח לְבַהֲמָתָךְ מִן הַפִּתִּי. אף שגם אדם אסור באכילה, נקט 'בהמה' לומר שבהגיע זמן הביעור, הפירות אסורים לא רק באכילה, אלא אסורים אפילו בהנאה לבהמתו (מנחת שלמה).

וּגְמִירֵי - מסורת מאבותינו (רש"י), כלומר, שאין דבר זה תלוי בקבלת החכמים, אלא בקבלת היודעים בענייני העולם (כללי התלמוד לבית יוסף).

דִּאֵין חֲתִיָּה שְׁבִיהוּדָה גְּדִילָה עַל פִּירוֹת שְׁבַגְלִיל וְכוּ' - שְׁחִיָּה שְׁבִיהוּדָה אינה מתרחקת כל כך לצאת מיהודה לגליל ומגליל ליהודה, אבל יוצאת מיהודה ליהודה, ומגליל לגליל (רש"י, לשיטתו שאוכלים כל מין מפירות שביעית בכל אחת מהארצות, כל זמן שאותו המין מצוי באחד ממקומותיו). ויש שפירשו, שטעמי הפירות של יהודה ושל גליל שונים, וחיה הרגילה בפירות ארץ אחת לא תאכל פירות ארץ אחרת (שפת אמת, ע"פ ירושלמי, וחזו"א שביעית ג, לב, ותמחו על רש"י, שחיה הקרובה לגבול בין יהודה לגליל, אינה צריכה להרחיק).

פִּירוֹת שְׁצִיצוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחֻצָּה לְאֶרֶץ. הַקְדָּמָה: אסור להוציא פירות שביעית לחו"ל (משנה שביעית ו, ה), שנאמר 'בארצך תתיה כל תבואתה לאכול', מכאן שמצות הביעור תתקיים בארץ (בית ירדב"א [ה, יח] בדעת הר"ש במשנה שם, וראה דרך אמונה שמיטה ויובל ה ציה"ל קעה). ויש שפירשו, שהאיסור הוא מחשש שיתחלפו הפירות בפירות חו"ל, וישתמשו בהם שימושים האסורים בפירות שביעית (ר"ש משאנץ, בבאעור על התורת כהנים בהר א, ט), וראה בסמוך.

רַב סְפָרָא נָפַק מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחֻצָּה לְאֶרֶץ הָיָה בְּהִדְיָה גֶרְבָּא דְּחִמְרָא דְּשְׁבִיעִית, וְאֵף שֶׁאֲסוּר לְהוֹצִיא פִּירוֹת שְׁבִיעִית לְחוּ"ל,